

УДК 94(477)»1958/1964»:347

О. Г. Лазуренко

ТОВАРИСЬКІ СУДИ НА СЕЛІ В ПЕРІОД ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНСЬКІЙ РСР

Проаналізовано організаційне становлення товариських судів – виборних громадських органів в українському радянському селі наприкінці 50-х – першій половині 60-х років ХХ століття. Висвітлено особливості створення загальносільських товариських судів. Акцентовується увага на компетентності справ, які розглядалися товариськими судами в селі та на організації самої роботи цих судів. Окремим блоком подається інформація про підвищення фаховості та підвищенні правової культури членів сільських товариських судів.

Доведено, що громадський авторитет товариських судів в суспільстві був доволі високим. Рішення товариських судів носили не репресивний, а виключно профілактичний характер.

Ключові слова: *громадськість, закон, колгосп, положення, правопорушення, село, товариські суди.*

Постановка проблеми. Лібералізація в середині 50-х років ХХ ст. суспільно-політичного життя в СРСР значною мірою вплинула на правотворчу діяльність і в Українській РСР. Слід зазначити, що в середині 1950-х рр. в Українській РСР залишалися чинними кодекси, прийняті ще у 1920-ті рр. Багато в чому вони вже застаріли і об'єктивно не відповідали вимогам часу. Враховуючи ці обставини, Президія Верховної Ради УРСР прийняла 14 травня 1956 р. постанову «Про перегляд кодексів законів Української РСР». Але мета нашої статті не про кодекси.

Сучасна загальноєвропейська тенденція до демократизації та більшої прозорості діяльності системи судочинства є цілком актуальною для України на теперішньому етапі державотворення. У цьому контексті цікавим є вітчизняний досвід роботи товариських судів, які досить активно працювали в умовах так званої «хрущовської відлиги». У нашій вітчизняній історії це є досить позитивний досвід, коли громадськість брала активну участь у запобіганні та протидії різним протиправним вчинкам.

Аналіз останніх досліджень. Дана проблема не стала ще предметом окремого ґрунтовного історичного дослідження в сучасному осмисленні, тобто з відкиданням радянського ідеологічного нашарування. Підняту нами проблему досліджували такі дослідники як О. Лапай, І. Середа, М. Магарін, Ю. Червоний, М. Чередніченко, П. Михайленко, О. Островський, А. Фельдман, С. Чоботенко, А. Абдулін, О. Ситник, О. Махиня, А. Черняк [1]. Чимало питань як процесу становлення, так і питань вивчення практичної користі від діяльності на селі наприкінці 50-х – першій половині 60-х років ХХ століття товариських судів ще чекає на свого дослідника.

Мета статті. Вивчення основоположних засад формування у період лібералізації системи судочинства в Українській РСР (1958–1964 рр.) товариських судів на селі.

Виклад основного матеріалу. Радянська політична система запровадила товариський суд як форму «участі громадян у самоуправлінні». Вперше уряд РРФСР видав декрет «Про робітничі дисциплінарні суди» (14 листопада 1919 р.), але вони незабаром перестали діяти, коли правосуддя стало виключно компетенцією державних судових органів. Однак, з популяризацією так званої «соціалістичної демократії» та «всенародної держави» із початком 1950-х рр. почався процес відновлення товариських судів, як виборних громадських органів [2]. 14 липня 1951 р. Рада Міністрів СРСР затвердила «Положення про товариські суди на підприємствах та в установах» [3, с. 7].

На ХХІ з'їзді КПРС М. Хрущов зазначив: «Настав час, коли більше уваги слід приділяти товариським судам, які повинні головним чином добиватися запобігання різного роду порушенням. Вони повинні розглядати не тільки питання виробничого, але й побутового, морального характеру, факти неправильної поведінки членів колективу, які допустили відхилення від норм громадського порядку» [4, с. 21].

Виконуючи рішення і настанови ХХІ з'їзду КПРС, постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 2 березня 1959 р. (2 березня 1959 р. радянський уряд і комуністична партія спільною постановою створили товариські суди, а регулювання цих справ передали законодавству республік [2]), закритого листа ЦК КПРС від 5 листопада 1959 р. та постанови ЦК КП України від 18 листопада 1959 р., суди Української РСР посилили роботу із залученням громадськості до боротьби зі злочинністю і порушеннями громадського порядку. Тому ширше стали застосовуватися такі форми залучення громадськості, як проведення судових процесів у виїзних засіданнях в колгоспах, установах та організаціях; залучення до участі в судових процесах громадських обвинувачів і захисників, роз'яснення законів серед населення [5, арк. 96].

У жовтні 1959 р. у пресі були широко опубліковані для обговорення (власне для інформування населення) проекти законів, що були спрямовані на підвищення ролі громадськості в боротьбі із порушеннями законності. Серед них був і проект «Примірного Положення про товариські суди Української РСР» [6, с. 7]. Стосовно села, то тут було наступне. Окрема увага була звернена на те, що, оскільки в сільській місцевості проживають не лише колгоспники, але й робітники та службовці, які проживали в селі, а працювали на підприємствах і в установах сусідніх міст, то пересічним явищем могла стати ситуація, коли аморальний вчинок міг бути скоєний саме по місцю проживання. Виходячи з цього вказувалось, що доцільно було б організувати товариські суди не в колгоспах, а в селах. Підкреслювалося, що створення загальносільських товариських судів дасть можливість залучити до розгляду справ про ті чи інші порушення громадського спокою всіх жителів села, а отже забезпечить більш ефективний вплив на потенційних правопорушників з

метою профілактики тих чи інших хуліганських проявів. Було запропоновано також обирати членів сільських товариських судів на загальних зборах всіх мешканців села або окремої сільської дільниці, якщо село було дуже велике.

15 серпня 1961 р. Указом Президії Верховної Ради Української РСР затверджене «Положення про товариські суди Української РСР» [8, с. 730–735]. Таким чином на другу половину 1961 р. в Українській РСР було повністю сформовано нову, за задумом, її ініціаторів, фактично альтернативну традиційній радянській системі підтримання громадського правопорядку, справді масову громадську структуру [7, с. 315].

До компетенції товариських судів згідно вищезазначеного Указу від 15 серпня 1961 р. відносилось чимало справ, серед них, зокрема, такі: порушення трудової дисципліни, у тому числі прогул без поважних причин, запізнення чи передчасний ухід з роботи, недоброякісне виконання роботи чи простій внаслідок недоброросовісного ставлення робітника до своїх обов'язків; недотримання правил техніки безпеки та інших правил праці, окрім випадків, за які передбачена кримінальна відповідальність; псування інвентарю, інструментів та матеріалів по недбалості; поява у нетверезому стані та негідна поведінка в громадських місцях і на роботі; негідне ставлення до жінки, негідна поведінка в сім'ї, невиконання обов'язків із виховання дітей, негідне ставлення до батьків; нанесення образ, лихослів'я, розповсюдження у колективі неправдивих чуток, котрі соромили члена колективу, якщо ці вчинки скоєні вперше; дрібне браконьєрство, дрібні порушення, пов'язані із лісом, про потраву посівів, псування дерев та інших зелених насаджень; про псування жилих та нежилых приміщень та комунального обладнання, котре не призвело до значних збитків; про майнові спори між громадянами, які є членами одного і того ж колективу, на суму до 50 крб. при згоді учасників спору на розгляд справи у товариському суді; адміністративні чи інші малозначимі правопорушення, якщо органи міліції, прокуратури чи суду передадуть справу на розгляд товариського суду; інші антигромадські проступки, які не тягнуть за собою кримінальної відповідальності [9, с. 63–64]; самоуправство, неподання допомоги хворому, незаконне лікарювання, придбання майна, завідомо здобутого злочинним шляхом, та про інші злочинні діяння, якщо вони не являють великої суспільної небезпеки і органи міліції, прокуратури або суд визнають за необхідне передати таку справу на розгляд товариського суду; порядок користування будівлями, що становлять власність двох або декількох громадян, про поділ майна колгоспного двору і вихід з нього, про поділ майна між подружжям – при згоді сторін, між якими виник спір, на розгляд справи в товариському суді [10, с. 52–53].

Товариські суди створювалися в колгоспах і радгоспах, населених пунктах [9, с. 8]. Згідно з проектом «Зразкового Положення про товариські суди», суди могли бути створені і в колективах із чисельністю не менше 50 осіб [3, с. 13].

В селах, колгоспні товариські суди вважалися виробничими товариськими судами, тому що їх робота була спрямована на сприяння

виконанню виробничих планів [6, с. 10]. У тих колгоспах, які мали у своєму складі великі комплексні бригади, що розташовувалися у межах окремих населених пунктів, організовувалися бригадні товариські суди. Прикладом цього може слугувати колективне господарство «Дружба» Гребінківського району Київської області). У цьому колгоспі налічувалось дві комплексні бригади, розташовані в окремих селах Пінчуки і Ксаверівка і в яких діяв окремий товариський суд [6, с. 15].

Демократизм тих часів проявлявся і у виборах до товариських судів, які проходили на загальних зборах колгоспу, були прямими і відкритими. Склад таких судів обирався терміном на один рік. Рахувалися обраними ті особи, які отримали більшість голосів, причому обов'язково більше половини голосів присутніх на зборах. Після обрання товариського суду його члени обирали голову, заступників та секретаря [9, с. 10]. Як засвідчують наявні у нашому розпорядженні дані, кількість членів товариського суду в кожному окремому випадку встановлювалася загальними зборами під час виборів. Так, наприклад, до товариських судів у селах Полтавського району Полтавської області входили голова, від двох до п'яти заступників і від п'ятнадцяти до двадцяти членів [10, с. 29 – 30].

Товариський суд мав право, або обмежитися самим фактом публічного розгляду справи, або застосувати при цьому один з таких засобів впливу: оголосити товариське попередження; оголосити громадський осуд; оголосити громадську догану; клопотати перед керівником організації питання про переведення винуватця на менш оплачувану роботу на строк до 3-х місяців, або пониження в посаді на той же строк чи-то звільнення винуватця з роботи; міг прийняти рішення про передачу матеріалів відповідним державним правоохоронним органам [3, с. 45].

Новою в досліджувані нами роки формою виразу громадської думки стали Комітети сприяння сільським Радам, які створювалися насамперед в значних за територією сільських районах. Прикладом може слугувати Білокураківський район Луганської області, де було багато населених пунктів, розташованих на значній відстані від сільрад. В згаданому Білокуракінському районі діяло 20 комітетів, в яких працювало понад 100 чоловік [11, с. 2].

На селі, різновидом товариського суду стали також «Ради робітничої честі», які наприкінці 1960 р. почали створюватися в трудових колективах Луганської області. Так, наприклад, в кінці 1960 р. Рада робітничої честі була створена в радгоспі «Вибійник» Лисичанського району. До її складу увійшли люди, які користувалися безсумнівною повагою у колективі: досвідчений тракторист І. Ковалевський, ветеран шоферської праці Е. Іщенко, краща свинарка М. Усачова, авторитетна у колективі телятниця М. Шморгун. Керувати радою довірили пенсіонерів Герою Соціалістичної Праці С. Семиволу. Раді доводилося розглядати різні справи: пияцтво, недобросовісне відношення до роботи, незначний непослух [12, с. 4].

Специфічну особливість мала організація роботи товариських судів в селі. На їх створення і роботу важливий вплив мала регіональна специфіка.

В багатьох українських селах були створені єдині сільські (територіальні) товариські суди, які розглядали справи про антигромадські вчинки не лише колгоспників, а і всіх інших жителів даного села, які нерідко працювали у довколишніх містах чи на промислових підприємствах. Так, у с. Червона Мотовилівка Фастівського району Київської області, де лише 415 дворів належало колгоспникам, а вдвічі більша кількість 839 – робітникам і службовцям, було створено єдиний сільський товариський суд.

Наявні нами факти засвідчують, що в ті роки мали місце факти, де цілі райони не мали товариських судів. В Чернігівському районі Чернігівської області були організовані, наприклад, лише територіальні сільські суди [10, с. 28]. У Переяслав-Хмельницькому районі Київської області було 14 великих колгоспів, але у селах району діяли тільки територіальні, загальносільські товариські суди [10, с. 17].

Не стала винятком у плані створення загальносільських товариських судів і Кримська область. Прикладом може бути робота товариських судів радгоспу «Обільний» та чотирьох відділень радгоспу «Ново-Джанкойський». У цих судах проводилась ретельна підготовка до розгляду справ, працівники та колгоспники заздалегідь знали про дні засідання та брали активну участь у судових засіданнях [13, арк. 63].

Які ж справи розглядалися на сільських товариських судах. А вони, як свідчать архівні дані, різні. Наприклад, у період з кінця серпня 1959 р. до початку 1960 р. товариський суд колгоспу с. Ілавче Тербовлянського району розглянув 18 різних справ. Це і потрави посівів, дрібні крадіжки колгоспного майна, приватні звинувачення, майнові спори, порушення трудової дисципліни. Після розгляду справ ним були накладені штрафи: на дванадцять осіб в розмірі від 25 до 100 крб., а на одного громадянина, за особливо злісну протраву озимини на 150 крб. Інші особи були попереджені судом. Товариський суд села слідував за виконанням своїх рішень. Накладені штрафи були стягнуті із всіх дванадцяти осіб [13, арк. 204].

На середину січня 1960 р. із 30 товариських судів Заліщицького району Тернопільської області у селах району функціонувало 17. В ряді колгоспів цього району, які об'єднували кілька сіл, обирався один товариський суд. Так, у колгоспі імені 800-річчя Москви, об'єднував три села району (Зазулинці, Городок та Костильники) і тут було обрано один товариський суд, до складу якого входили представники усіх сіл [13, арк. 244].

Сільські товариські суди розглядали заяви, що надходили до них як від адміністративних органів так і безпосередньо від громадян. При цьому важливо було те, що навіть попередній розгляд цих заяв проходив у присутності великої кількості громадян, при переповнених сільських клубах. В подальшому обговоренні дій обвинувачуваних брало участь багато жителів того чи іншого села [13, арк. 245].

Запровадження на селі товариських судів викликало потребу у фаховості тих осіб, які обиралися громадою до їх складу. З цією метою радянською владою було організовано навчання членів товариських судів, які проводилися в сільських районах областей України.

Наприклад, за архівними даними, протягом 1959 р. з головами товариських судів Залещицького району Тернопільської області було проведено 9 інструктивних занять та 3 районних наради. У цих заходах активну участь брали працівники всіх судових, правоохоронних та адміністративних органів району. Допомога членам товариських судів працівниками народного суду, прокуратури та міліції здійснювалося також у вигляді надання консультацій із окремих конкретних питань, які поставали перед членами суду в процесі повсякденної роботи [13, арк. 246].

Протягом лише 1961 р. у Арцизькому районі Одеської області із головами та членами товариських судів було проведено п'ять кущових семінарів та п'ятдесят вісім окремих консультацій і бесід. На них розглядалися, зокрема, такі теми: «Організація роботи товариських судів», «Про проект Примірного положення», «Про Указ Президії Верховної Ради СРСР від 12 червня 1961 р.», «Про посилення боротьби із особами, які ухиляються від суспільно-корисної праці та ведуть антисуспільний паразитичний спосіб життя», «Заповідь соціалізму: хто не працює – той не їсть», «Судочинство у товариському суді».

Безумовно, в ті роки таке навчання членів сільських товариських судів мало виключно заідеологізований характер, проте, чи на ряду з цим, одне із занять семінару було суто практичного передового характеру, та яке присвячувалось обміну досвідом роботи кращих голів та секретарів товариських судів. До читання лекцій та проведення практичних занять постійно долучалися народні судді, слідчі, працівники прокуратури та міліції, партійні та радянські керівники [9, с. 13].

Практично всі виконавчі комітети районних Рад депутатів трудящих Української РСР провели також і по своїй лінії одноденні семінари для членів товариських судів. На цих семінарах працівники народних судів, прокуратури, міліції, юридичних консультацій в переважній більшості випадків читали лекції саме на ті юридичні теми, які мали безпосереднє практичне значення для роботи товариських судів. Наприклад, тематична спрямованість одноденного семінару, проведеного районним комітетом КП України та виконкомом Бориспільської районної Ради депутатів трудящих Київської області в квітні 1962 р. включала в себе такі лекції: «Завдання товариських судів в світлі рішень XXII з'їзду КПРС» (45 хв); «Положення про товариські суди Української РСР» (1,5 год); «Інформація про нові законодавчі акти» (45 хв); «Обмін досвідом роботи товариських судів. Виступи учасників семінару» (1 год) [6, с. 124].

У такий спосіб формувалася яскраво виражена думка громадськості, яка безумовно впливала на порушників, у яких не було можливості нарікати на закон, слідчого чи суддю, що ті упереджено підійшли до розгляду вчиненого ним злочину.

Таким чином, як бачимо, громадський авторитет товариських судів, а отже і їх вплив на поліпшення правопорядку на селі наприкінці 50-х – початку 60-х рр. XX століття був доволі високим. Слід при цьому підкреслити, що в основі своїй цей вплив носив не репресивний, а профілактичний характер. Товариські суди на селі мали під собою досить здорову демократичну основу.

Список використаних джерел

1. Лапай О. П. Товариський суд / О. П. Лапай. – Сталіно : Книжкове видавництво Сталіно – Донбас, 1960. – 65 с.; Серета І. Самый массовый, самый демократический / И. Серета, Н. Магарин, Ю. Червоный // Положение о товарищеских судах Украинской ССР. – Одесса : Одесское книжное издательство, 1961. – С. 62–67; Чередниченко М. П. Товариські суди та їх роль в боротьбі з антигромадськими проявами / М. П. Чередниченко // Роль громадськості в зміцненні радянського правопорядку. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1961. – С. 21–44; Михайленко П. П. Громадськість на охороні соціалістичного правопорядку / П. П. Михайленко // Роль громадськості в зміцненні радянського правопорядку. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1961. – С. 9–23; Островський О. В. Товариський суд в колгоспі / О. В. Островський, А. М. Фельдман. – К. : Державне вид-во сільськогосподарської літератури Української РСР, 1962. – 131 с.; Чоботенко С. П. История развития й становления ДНД, общественных организаций й формирования / С. П. Чоботенко. – Запорожье, 2000. – 67 с.; Абдулін А. А. Досвід боротьби із злочинністю на Донбасі в 1953 - 1964 роках / А. А. Абдулін, О. М. Ситник. – Донецьк : Норд-Прес, 2005. – 281 с.; Махія О. М. Залучення громадськості до підтримання правопорядку в українському селі (1959 – 1961 рр.) / О. М. Махія, А. М. Черняк // Український селянин. Збірник наукових праць. – Вип. 11. – Черкаси, 2008. – С. 312–315.
2. Товариський суд // Енциклопедія Українознавства. – Львів : НТШ, 2000. – Т. 9. – С. 3232.
3. Лапай О. П. Товариський суд / О. П. Лапай – Сталіно : Книжкове видавництво Сталіно –Донбас, 1960. – 65 с.
4. Михайленко П. П. Громадськість на охороні соціалістичного правопорядку / П. П. Михайленко // Роль громадськості в зміцненні радянського правопорядку. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1961. – С. 9–23.
5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Фонд 1. Центральний комітет Комуністичної партії України. – Оп. 24. – Спр. 5138.
6. Островський О. В. Товариський суд в колгоспі / О. В. Островський, А. М. Фельдман. – К. : Державне вид-во сільськогосподарської літератури Української РСР, 1962. – 131 с.
7. Махія О. М. Залучення громадськості до підтримання правопорядку в українському селі (1959 – 1961 рр.) / О. М. Махія, А. М. Черняк // Український селянин. Збірник наукових праць. – Вип. 11. – Черкаси, 2008. – С. 312–315.
8. Положення про товариські суди Української РСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – №. 35. – С. 730–735.
9. Серета І. Самый массовый, самый демократический / И. Серета, Н. Магарин, Ю. Червоный // Положение о товарищеских судах Украинской ССР. – Одесса : Одесское книжное издательство, 1961. – С. 62–67.
10. Чередниченко М. П. Товариські суди та їх роль в боротьбі з антигромадськими проявами / М. П. Чередниченко // Роль громадськості в зміцненні радянського правопорядку. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1961. – С. 21–44.
11. Клименко М. Самодіяльні організації – велика сила / М. Клименко // Прапор перемоги. – 1964. – 17 травня. – С. 2.

12. Закурдаєв В. Якщо ти збочив / В. Закурдаєв // Прапор перемоги. — 1961. — 25 серпня. — С. 4.
13. ЦДАГО України. — Ф.1. Центральний комітет Комуністичної партії України. — Оп. 24. — Спр. 5220.

References

1. Lapay O. P. *Tovarys'kyu sud* / O. P. Lapay. — Stalino : Knyzhkove vydavnytstvo Stalino – Donbas, 1960. — 65 s.; Sereda Y. *Samuy massovyy, samuy demokratycheskyy* / Y. Sereda, N Maharyn, Yu Chervonuy // *Polozhenye o tovaryshcheskykh sudakh Ukraynskoy SSR*. — Odessa : Odesskoe knyzhnoe yzdatel'stvo, 1961. — S. 62–67; Cherednychenko M. P. *Tovarys'ki sudy ta yikh rol' v borot'bi z antyhromads'kymy proyavamy* / M. P. Cherednychenko // *Rol' hromads'kosti v zmitsnenni radyans'koho pravoporyadku*. — K. : Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayins'koyi PCP, 1961. — S. 21–44; Mykhaylenko P. P. *Hromads'kist' na okhoroni sotsialistychnoho pravoporyadku* / P. P. Mykhaylenko // *Rol' hromads'kosti v zmitsnenni radyans'koho pravoporyadku*. — K. : Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayins'koyi PCP, 1961. — S. 9–23; Ostrovs'kyy O. V. *Tovarys'kyu sud v kolhospi* / O. V. Ostrovs'kyy, A. M. Fel'dman. — K. : Derzhavne vyd-vo sil's'kohospodars'koyi literatury Ukrayins'koyi PCP, 1962. — 131 s.; Chobotenko S. P. *Ystoryya razvytyya y stanovlennya DND, obshchestvennykh orhanyzatsyy y formirovanyy* / S. P. Chobotenko. — Zaporozh'e, 2000. — 67 s.; Abdulin A. A. *Dosvid borot'by iz zlochynnistyuu na Donbasi v 1953 1964 rokakh* / A. A. Abdulin, O. M. Sytnyk. — Donets'k : Nord-Pres, 2005. — 281 s.; Makhynya O. M. *Zaluchennya hromads'kosti do pidtrymannya pravoporyadku v ukrayins'komu seli (1959 – 1961 rr.)* / O. M. Makhynya, A. M. Chernyak // *Ukrayins'kyy selyanyn. Zbirnyk naukovykh prats'*. — Vyp. 11. — Cherkasy, 2008. — S. 312–315.
2. *Tovarys'kyu sud* // *Entsyklopediya Ukrayinoznavstva*. — L'viv : NTSh, 2000. — T. 9. — S. 3232.
3. Lapay O. P. *Tovarys'kyu sud* / O. P. Lapay – Stalino : Knyzhkove vydavnytstvo Stalino –Donbas, 1960. — 65 s.
4. Mykhaylenko P. P. *Hromads'kist' na okhoroni sotsialistychnoho pravoporyadku* / P. P. Mykhaylenko // *Rol' hromads'kosti v zmitsnenni radyans'koho pravoporyadku*. — K. : Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayins'koyi PCP, 1961. — S. 9 – 23.
5. *Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob»yednan' Ukrayiny (dali – TsDAHO Ukrayiny)*. — Fond 1. *Tsentral'nyy komitet Komunistychnoyi partiyi Ukrayiny*. — Op. 24. — Spr. 5138.
6. Ostrovs'kyy O. V. *Tovarys'kyu sud v kolhospi* / O. V. Ostrovs'kyy, A. M. Fel'dman. — K. : Derzhavne vyd-vo sil's'kohospodars'koyi literatury Ukrayins'koyi PCP, 1962. — 131 s.
7. Makhynya O. M. *Zaluchennya hromads'kosti do pidtrymannya pravoporyadku v ukrayins'komu seli (1959 – 1961 rr.)* / O. M. Makhynya, A. M. Chernyak // *Ukrayins'kyy selyanyn. Zbirnyk naukovykh prats'*. — Vyp. 11. — Cherkasy, 2008. — S. 312–315.
8. *Polozhennya pro tovarys'ki sudy Ukrayins'koyi PCP* // *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR*. — 1961. — №. 35. — S. 730–735.
9. Sereda Y. *Samuy massovyy, samuy demokratycheskyy* / Y. Sereda, N. Maharyn, Yu. Chervonuy // *Polozhenye o tovaryshcheskykh sudakh Ukraynskoy SSR*. — Odessa : Odesskoe knyzhnoe yzdatel'stvo, 1961. — S. 62–67.

10. Cherednychenko M. P. Tovarys'ki sudy ta yikh rol' v borot'bi z antyhromads'kymy proyavamy / M. P. Cherednychenko // Rol' hromads'kosti v zmitsnenni radyans'koho pravoporyadku. – K. : Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayins'koyi РСР, 1961. – S. 21–44.
11. Klymenko M. Samodiyal'ni orhanizatsiyi – velyka syla / M. Klymenko // Prapor peremohy. – 1964. – 17 travnya. – S. 2.
12. Zakurdayev V. Yakshcho ty zbochuyv / V. Zakurdayev // Prapor peremohy. — 1961. – 25 serpnya. – S. 4.
13. TsDAHO Ukrayiny. – F.1. Tsentral'nyy komitet Komunistychnoyi partiyi Ukrayiny. – Op. 24. – Spr. 5220.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2017 р.

Е. Г. Лазуренко

Товарищеские суды на селе в период либерализации системы судопроизводства в Украинской ССР

Проанализировано организационное становление товарищеских судов – выборных общественных органов в украинском советском селе в конце 50-х – первой половине 60-х годов XX века. Освещены особенности создания общесельских товарищеских судов. Акцентируется внимание на компетентности дел, рассматриваемых товарищескими судами в селе и на организации самой работы этих судов. Отдельным блоком подается информация о повышении профессионализма и повышении правовой культуры членов сельских товарищеских судов.

Доказано, что общественный авторитет товарищеских судов в обществе был достаточно высоким. Решение товарищеских судов носили не репрессивный, а исключительно профилактический характер.

Ключевые слова: общественность, закон, колхоз, положения, правонарушения, село, товарищеские суды.

O. G. Lazurenko

Community courts in the village during liberalization of justice system in the Ukrainian SSR

Organizational formation of community courts – elected public authorities in the Ukrainian soviet village – in the late 50's – the first half of the 60's of the twentieth century is analyzed. The peculiarities of creation of community courts are highlighted. The emphasis is on the competence of cases considered by community courts in the village and the organization of the work of these courts. A separate block provides the information on raising the level of professionalism and improving the legal culture of members of village community courts.

It has been proved that the public authority of community courts in the society was rather high. The decisions of community courts were not repressive, but exclusively preventive.

Key words: community, law, collective farm, situation, offense, village, community courts.